

Nowe stanowiska *Colobicus hirtus* (ROSSI, 1790) i *Synchita undata* (GUÉRIN-MÉNÉVILLE, 1844) (Coleoptera: Zopheridae) w Polsce

New localities of *Colobicus hirtus* (ROSSI, 1790) and *Synchita undata* (GUÉRIN-MÉNÉVILLE, 1844) (Coleoptera: Zopheridae) in Poland

Rafał RUTA

Katedra Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Uniwersytet Wrocławski,
Przybyszewskiego 65, 51-148 Wrocław; rafal.ruta@uwr.edu.pl

ABSTRACT: The occurrence of two species of Zopheridae is confirmed in Poland. Both species have not been recorded for about 100 years, and in the case of *Synchita undata*, its presence in Poland has been questioned. *Colobicus hirtus* was recorded in a single site in Trzebnica Hills, SW Poland, and *Synchita undata* was recorded in two sites, one located in Trzebnica Hills, and the second one in Eastern Sudeten Mts.

KEY WORDS: Tenebrionoidea, saproxylic insects, Trzebnica Hills, Eastern Sudeten Mts.

Wstęp

Z Polski wykazywano dotąd 21 gatunków Zopheridae (BURAKOWSKI i in. 1986), z których występowanie sześciu uznano ostatnio (KUBISZ i in. 2015) za wątpliwe bądź oparte na błędnie oznaczonym materiale. Spośród pozostałych 15 gatunków, tylko kilka, jak *Colydium elongatum* (FABRICIUS, 1787), *C. filiforme* FABRICIUS, 1792, *Bitoma crenata* (FABRICIUS, 1775) i *Synchita humeralis* (FABRICIUS, 1792) często występują w Polsce. Pozostałe gatunki występują albo lokalnie, jak *Aulonium trisulcum* (GEOFFROY, 1785) i *Pycnomerus terebrans* (OLIVIER, 1790), albo bardzo rzadko, głównie w lasach o naturalnym charakterze.

Prowadząc obserwacje faunistyczne w południowo-zachodniej Polsce znalazłem w ostatnich latach stanowiska dwóch gatunków, których występowanie w Polsce wymagało potwierdzenia (KUBISZ i in. 2015).

Material i metody

Podstawową metodą, dzięki której zebrano chrząszcze, było otrząsanie suchych gałęzi na parasol entomologiczny. Część okazów złowiono do pułapki barierowej typu IBL-2. Zezwolenie na badania w rez. Rozumice wydała Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Opolu (w piśmie WPN.6205.10.2020.JOs). Okazy dowodowe zdeponowane są

w kolekcji Katedry Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej Uniwersytetu Wrocławskiego. Podział Polski na krainy za Katalogiem Fauny Polski (BURAKOWSKI i in. 1986).

Nowe stanowiska

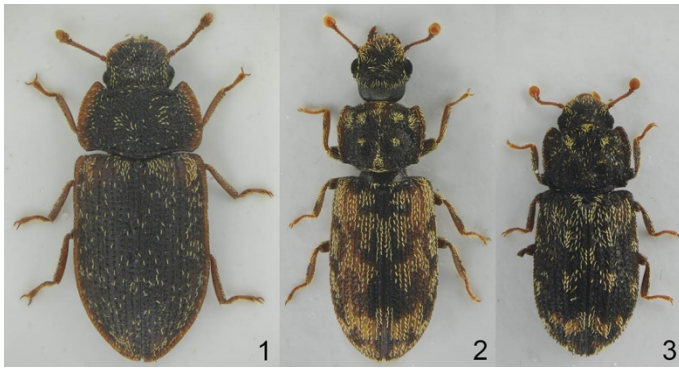
Colobicus hirtus (ROSSI, 1790) (Ryc. 1)

Wzgórza Trzebnickie: XS38 Oborniki Śląskie, 19 V 2019, 1 ex., las „Sitten” w północno-wschodniej części miasta, na złomie *Fagus sylvatica* (Ryc. 4) wraz z *Synchita variegata* HELLWIG, 1792, 1 ex. otrząśnięty ze stosu gałęzi (Ryc. 4) na parasol entomologiczny, leg. RR.

Synchita undata GUÉRIN-MÉNÉVILLE, 1844 (Ryc. 2)

Wzgórza Trzebnickie: XS38 Oborniki Śląskie, las „Sitten” w północno-wschodniej części miasta, 24 V 2020, 1 ex., otrząśnięty z martwych gałęzi osiki *Populus tremula*; idem, 29 V 2020, 8 exx. otrząśnięte z martwych gałęzi *Populus tremula* i *Carpinus betulus*, leg. RR.

Sudety Wschodnie: YR14 rez. Rozumice: 27 V 2020, 1 ex. otrząśnięty z martwej gałęzi zwalonego dębu (Ryc. 5); idem, 30 IV-27 V 2020, 2 exx., w pułapce IBL-2, leg. RR.

Ryc. 1-3. Chrzążcze, widok dorsalny:

1 – *Colobicus hirtus*, 2 – *Synchita undata*,

3 – *Synchita variegata* (porcje nie zostały zachowane).

Fig. 1-3. Beetles, dorsal view: 1 – *Colobicus hirtus*,

2 – *Synchita undata*, 3 – *Synchita variegata*

(not to the same scale).

Dyskusja

Colobicus hirtus (ROSSI, 1790) to gatunek znany w Polsce z Rud koło Kuźni Raciborskiej na Górnym Śląsku (ROGER 1856), Janowa Lubelskiego na Wyżynie Lubelskiej, na podstawie okazu zebranego w 1874 r. (TENENBAUM 1918), Puszczy Białowieskiej (BURAKOWSKI i ŚLIPIŃSKI 1986) i Pienin (KUBISZ i in. 2015). Dane – z wyjątkiem stanowiska w Puszczy Białowieskiej, którego szczegóły, w tym data obserwacji, są nieznane – pochodzą z XIX w. Według BURAKOWSKIEGO i in. (1986) jest reliktem lasów pierwotnych łowionym pod korą i w zmurzałym drewnie wielu gatunków drzew – buków, dębów, lip, wiązów, wierzb, topoli, jabłoni i czereśni, a także na owocnikach hub i w chodnikach Cerambycidae. Na stanowisku w Obornikach Śląskich *C. hirtus* występował w płacie lasu z udziałem starych buków, liczących 165 lat (<https://www.bdl.lasy.gov.pl/>). Las o parkowym charakterze, określany dawniej jako Sittenwald, od 1835 r. przylegał do kompleksu sanatoryjnego (CZECHOWICZ i DOBRZYŃECKI 1994), ale z pewnością stanowi reliktdawniej występujących tu lasów. Las ten nie jest objęty ochroną obszarową.

Synchita undata GUÉRIN-MÉNÉVILLE, 1844 była wykazywana z Góry na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, gdzie zbierano ją na gałęziach dębu (GERHARDT 1906), Białowieży (KUBISZ i in. 2015), Katowic-Murcek i Murowa na Górnym Śląsku (HORION 1961) oraz Cieszyna w Beskidzie Zachodnim (REITTER 1870). Dane z Górnego Śląska są najmłodsze, okazy zebrał Hans NOWOTNY, prawdopodobnie w latach 1920. – 1940. (W. ŻYLA, inf. ustna). Stwierdzenie tego gatunku na dwóch stanowiskach w różnych częściach Polski, w odstępie zaledwie kilku dni, pozwala przypuszczać, że jest on

szerzej rozpowszechniony lub liczebność jego populacji wzrasta (np. w efekcie ocieplania klimatu bądź wzrostu ilości martwego drewna w lasach). Próby złowienia *S. undata* na stanowisku w Obornikach Śląskich w dniach 7 i 9 VI 2020 nie przyniosły efektu – możliwe, że gatunek ma krótki okres pojawu, co dodatkowo utrudnia jego znalezienie.

Ryc. 4-6. Stanowiska Zopheridae opisywane w tekście:

4 – złom bukowy w Obornikach Śląskich, stanowisko

C. hirtus; 5 – stos gałęzi różnych gatunków drzew

w Obornikach Śląskich, stanowisko *C. hirtus*;

6 – pułapka IBL-2 przy powalonym dębie

w rez. Rozumice, stanowisko *S. undata*.

Fig. 4-6. Localities of Zopheridae mentioned in the text:

4 – broken stem of a beech in Oborniki Śląskie,

locality of *C. hirtus*; 5 – a pile of branches of various trees

in Oborniki Śląskie, locality of *C. hirtus*;

6 – IBL-2 barrier trap close to a fallen oak

in the Rozumice nature reserve, locality of *S. undata*.

W kluczu BURAKOWSKIEGO i ŚLIPIŃSKIEGO (1986) *S. undata* uwzględniono w rodzaju *Cicones* CURTIS, 1827, w dodatku jako dwa gatunki: *Cicones pictus* ERICHSON, 1845 i *C. undatus* (GUÉRIN-MÉNÉVILLE, 1844). Oba gatunki zsynonimizował SCHUH (1998). Jedyńm krajowym przedstawicielem rodzaju *Synchita* HELLWIG, 1792, który ze względu na wzorzyste ubarwienie pokryw, przypomina *S. undata*, jest *S. variegata* (Ryc. 3). Gatunki te można rozróżnić za pomocą poniższego klucza:

- Owłosienie pokryw przylegające, ciało płaskie, międzyrzędy płaskie, łuski na międzyrzędzie trzecim występują w jednym szeregu (Ryc. 7)
..... *S. undata*

2. Owłosienie pokryw odstające, ciało bardziej wypukłe, trzeci międzyrzęd wzniesiony, tworzy ostrą listewkę, łuski na międzyrzędzie trzecim występują w dwóch szeregach (Ryc. 8)*S. variegata*

Ryc. 7-8. Widok z półprofilu: 7 – *Synchita undata*, 8 – *S. variegata*. A – odstające oszczecienie pokryw, B – podwójne oszczecienie trzeciego międzyrzędzie pokryw.

Fig. 7-8. Semilateral view: 7 – *Synchita undata*, 8 – *S. variegata*. A – erect setation of elytra, B – double setation on the 3rd elytral interval.

Oba gatunki różnią się też preferencjami mikrosiedliskowymi: *S. variegata* to gatunek związany z bukami, na których rosną grzyby *Ustulina maxima*, *Hypoxylon deustum*, *Daldinia concentrica* (DAJOZ 1977, SCHUH 1998), zaś *S. undata* łowiona była na jaworach *Acer pseudoplatanus*, wiązach *Ulmus* sp., olszach *Alnus* sp., jesionach *Fraxinus* sp. i bukach *Fagus* sp. (DAJOZ 1977, SCHUH 1998). Według DAJOZA chrząszcz jest związany z grzybem *Nummularia bulliardi*, choć nie ma pewności, czy obserwacje nie odnoszą się do pokrewnego gatunku chrząszcza – *S. fallax* SCHUH, 1998, występującego w południowo-zachodniej Europie.

SUMMARY

Among 21 species of Zopheridae recorded in Poland, several are extremely rarely encountered. Some of them have only old records in Poland, dating back to pre-war times or even to 19th century. New localities of two such species are reported in the present paper. Both *Colobicus hirtus* and *Synchita undata* have been recently recorded in a forest in Oborniki Śląskie (Trzebnica Hills), and *S. undata* was also found in another site, in Rozumice nature reserve (Eastern Sudeten Mts). In both cases, beetles were found in well preserved forests, even though the forest in Oborniki Śląskie is not legally protected. Characters allowing to distinguish *S. undata* from *S. variegata* – the

only other species of Zopheridae with elytral pattern occurring in Poland – are discussed. Data on the biology of both species is summarised.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986: Chrząszcze Coleoptera. Cucujoidea, część 2. Katalog Fauny Polski, XXIII, **13**: 1-278.
- BURAKOWSKI B., ŚLIPIŃSKI S.A. 1986: Gwoźdnikowate – Colydiidae, Bothrideridae, Cerylidae, Anommatidae. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, XIX, **59**: 1-86.
- CZECHOWICZ B., DOBRZYŃIECKI A. 1994: Miasto i gmina Oborniki Śląskie. [W:] Inwentaryzacja Krajoznawcza Województwa Wrocławskiego. Zeszyt 18. PTTK Oddz. wrocławski, Oficyna Wydawnicza „Sudety”, Wrocław. 290 ss.
- DAJOZ R. 1977: Coléoptères Colydiidae et Anommatidae Paléarctiques. Faune de l'Europe et du Basin Méditerranéen, **8**: 1-265.
- GERHARDT J. 1906: Neue Fundorte seltener schlesischer Käfer aus dem Jahre 1905. Zeitschrift für Entomologie, **31**: 1-7.
- HORION A. 1961: Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer. Clavicornia, 2. Teil (Thorictidae bis Cisidae), Terebrida, Coccinellidae. **8**: 1-376.
- KUBISZ D., IWAN D., TYKARSKI P. 2015: Tenebrionoidea: Mycetophagidae, Ciidae, Mordellidae, Zopheridae, Meloidae, Pyrochroidae, Salpingidae, Anthicidae. Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. Coleoptera Poloniae, **3**: 1-744.
- REITTER E. 1870: Uebersicht der Käfer-Fauna von Mähren und Schlesien. Verhandlungen des Naturforschenden Vereines in Brünn, **8** (2): 1-195.
- ROGER J. 1856: Verzeichniss der bisher in Oberschlesien aufgefundenen Käferarten. Zeitschrift für Entomologie, **10**: 1-132.
- SCHUH R. 1998: Revision of the *Synchita variegata* species group (Coleoptera: Zopheridae, Colydiinae). Annales Zoologici, **38** (3/4): 313-324.
- TENENBAUM Sz. 1918: Dodatek do spisu chrząszczy z Ordynacji Zamojskiej w gub. Lubelskiej. Pamiętnik Fizyograficzny, **25**: 1-35.

Wpłynęło: 22 czerwca 2020
Zaakceptowano: 13 lipca 2020